

Devizatilalom és semmisség.

A mai devizajog egyik legnehezebben eldönthető kérdése, hogy a tilalmaknak az ügylet semmissége s a semmisség következményei a *condictio op turpem causam* szempontjából mik a kihatásai. A Mt. 972. §-a szerint a törvényes tilalmakba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel, semmis s az 1756. §. szerint az oly szolgáltatást, melynek elfogadásával a másik a törvény tilalma ellen vétett, vissza lehet követelni. Ha a szolgáltatást teljesítő fél a teljesítéssel hasonlóan vétett, követelésének csak annyiban van helye, amennyiben tekintettel az eset körülményeire, a méltányosság megkívánja. Ez a korlátozás nem áll, ha a visszakövetelt szolgáltatás kötelezettségvállaló nyilatkozat; de áll az ilyen nyilatkozat alapján létesített szolgáltatás tekintetében.

A tilalom megszegése esetén tehát semmisség lenne a szabály, bár ennek merev és rideg kihatásait a méltányosság elveinek alkalmazása lényegesen enyhíti.

A devizatilalmak tekintetében a 6370/1931. M. E. r. 5. §-ának 4. bekezdése tartalmaz a semmisséget kifejezetten megállapító rendelkezést. E szerint ugyanis a külföldi pénzüintezettel vagy bankári céggel szemben az 1931. november 22. előtt keletkezett hitelügyleten alapuló tartozásokat akár teljesítéssel, akár annak elhalasztásával vagy más módon a Külföldi Hitelek Országos Bizottságának hozzájárulása nélkül rendező ügylet semmis.

De még ebben az esetben sem tekinthetjük a semmisséget feltétlennek, mert fölöttebb méltánytalan volna a netán történt teljesítés érvénytelenségének következményeit levonni.

Egy oly, még ki nem jegecesedett joganyaggal állunk itt szemben, amely még mindig a jogalkotó formáló kezére vár. Cosack szerint: (Bürgerliches Recht I. 226.) „Wenn ein Rechtsgeschäft gegen ein gesetzliches Verbot verstosst, kann es seiner Verbotswidrigkeit ungeachtet bürgerrechtlich vollgültig sein; denn das Verbotsgesetz ist ja der Lage seine Missbilligung jenes Geschäfts in andrer Art geltend zu machen als dadurch, dass es gerade die bürgerlichrechtlichen Wirkung des Geschäfts aufhebt, oder auch nur irgend wie beschränkt.“ A tilalmak jelentékeny része nem az ügyletkötésnek, de a teljesítésnek a tilalma. Nem mindig az alapügyletet tiltja el a törvény, hanem rendszerint a teljesítést végrehajtó ügyletet, a pénzszolgáltatást. Kötelezhetem magam dollár fizetésére, de nem fizethetek a MNB engedélye nélkül.

Számos oly eset is van, amelynél az ügylet gazdasági háttére olyan, hogy annak létrejöttét vagy gazdasági szükségyszerűség, vagy az adott viszonyok eredményezték. A végrehajtó ügylet eltiltása a létrejött jogi helyzetet nem teheti nem létezővé. Ilyen esetek azok, amikor két különböző állam kötelékébe tartozó ügyfelek állanak egymással szemközt s a külföldi és belföldi devizasabályok ütköznek össze. Hasonló a helyzet akkor, ha a külföldön tartózkodó bel-

földi kénytelen oly ügyletet kötni, pengőt beváltani, követelést értékesíteni, amelyek a külföldön tartózkodással kapcsolatosak. Előállanak ily kényszerhelyzetek akkor, ha valakinek kettős lakhelye van: és a külföldön folytatott mezőgazdaságára vagy erdőgazdaságára vonatkozólag kell ügyleteket kötnie. Fokozottabb mértékben érvényesülnek e szempontok akkor, amikor két különböző állam kötelékébe tartozó örököstarcsak, közösségekben, társasviszonyban élők a közösség ügyleteinek végrehajtása vagy a társaság felbontása során kénytelenek oly ügyleteket létesíteni, vagy azoknak mások által az ő nevükben való létesítéséhez hozzájárulni, amelyekhez a MNB engedélye nem kérhető ki.

Élesen domborítja ki a tilosság és semmisség egymáshoz való viszonyát a Medzihradsky II. évi. 198. lapján közölt eset. A Bpt. 21. pf. 13.520/1932. szám alatt kelt határozatával a külföldi követelésnek belöldi által történt megszerzésére vonatkozó tilalom megszegését nem sújtotta semmisséggel a 4100/1932. M. E. r. 3. §-ának rendelkezése dacára, s megállapította, hogy e tilalom megszegése csupán a büntetőjogi következményekkel jár, de nem vonja maga után sem a semmisséget, sem pedig a 4550/1931. M. E. r. 5. §. b. pontjában foglalt tiltórendelkezések alkalmazását.

A transfermoratoriumi rendelet 3. §-a szerint a hatálya alá eső kötvények, illetve záloglevelek kibocsátójának tilos a kölcsönökre a rendes törlesztést meghaladó fizetést elfogadni. Az adósnak tilos ezekre a kölcsönökre rendes törlesztést meghaladó fizetést teljesíteni. Ezt a tilalmat a gyakorlat szintén úgy fogja fel, hogy megszegése nem jár semmisséggel. A felek nem kívánhatják az előző állapot visszaállítását. A gazdasági élet és az egymással szembenálló felek nagy kárával járna, ha a fizetést még a felek egyező akaratával mellett sem lehetne teljesíteni és a történt fizetést a hitelező kénytelen lenne visszaadni, az adós pedig a fennállott obligóba újra belépni. A 16.300/1933. M. E. r. 4. §-a különben is kimondja, hogy a letett összegek elszámolására nézve irányadó a feleknek megállapodása, a 16.301/1933. M. E. r. 1. §-a pedig a bírói letétbe helyezett összegekre nézve döntőnek fogadja el a felek megegyezését.

A Kúria 53. számú jogegységi határozata szerint: „Ha bizonyos ügyletekkel való iparszerű foglalkozást jogszabály hatósági jogosítványhoz (iparigazolványhoz, iparengedélyhez, vagy másnemű hatósági engedélyhez) köt, akkor az a körülmény, hogy az ügyletet — esetleg iparszerűen üzött foglalkozása körében — olyan személy kötötte, aki az említett hatósági jogosítvánnyal nem rendelkezik: magának az ügyletnek érvényességét nem érinti, kivéve, ha az a jogszabály az ügyletet kifejezetten semmisnek nyilvánítja, vagy ha az ügylet tartalma más jogszabályba vagy a jóerkölcsökbe ütközik, vagy ha a magánjog szabályai szerint megtámadható.“ (53. J. E. D. MD. XXV. 93.) Ennek a határozatnak gyakorlati jelentősége van abban az esetben, ha oly pénzüintézzettel, amely nem megbízott intézet köt oly ügyletet valaki, amely ügylet csak megbízott pénzüintézzettel jöhet

létre. Ha pl. nem megbízott pénzintézetnél fizetek be conto sospesora külföldi részére, úgy ennek az összegnek kifizetését azon az alapon, hogy az illető nem volt jogosítva a pénzt átvenni, bizonyára nem lehet megtagadni.

Az import és exportügyletek fölöttébb szövevényes szabályozása s a lebonyolítás nehézségei következtében igen gyakran állanak elő oly helyzetek, hogy a felek anticipálják az elnyerendő engedélyt. A cselekmény akkor, midőn elkövetetett, még tilos s csak később lesz megengedett. Ebben az esetben a tilosság összes következményeit levonni bizonyára helytelen volna.

Visszatérünk a 6370/1931. M. E. r. által megállapított semmisségre. Találóaan kérdi Huppert Leó: (Polg. Jog, 1932: 119.) „Mit jelent ez a rendelkezés magyar kereskedő külföldi tartozására applikálva? Jelenti-e azt, hogy a magyar kereskedőnek a külföldi bejelentett, felajánlott és felében felszabadított letétjéből történt átutalása a külföldi bankcéghez semmis? És mit jelent ez a semmisség? Azt, hogy még egyszer tartozik fizetni? És ha igen, kinek? Vagy jelenti-e azt, hogy a semmisség következményei gyanánt az eredeti állapot helyreállítandó? És a magyar kereskedő a külföldi bankcégtől fizetményét visszakövetelheti? Vagy esetleg jelenti azt, hogy ha a külföldi cég őt újból perli és ő a történt fizetést igazolja, anélkül, hogy egyidejűleg a bizottság hozzájárulását igazolta volna, hogy akkor újból marasztaltatik?”

Mindezekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a devizatilalmak megszegése esetén a semmisséget mint általános szabályt kimondani nem szabad. Ha oly ügyletről van szó, amelynél még egyik fél sem teljesített, úgy az ügylet semmissége vagy érvénytelenítése nem idézhet elő nagyobb igazságtalanságokat. Ha azonban a teljesítés megtörtént, a tilalmak folytán kimondott semmisségnél fölöttébb vigyáznunk kell arra, hogy méltánytalan eredmények ne álljanak elő.

Nem kétes, hogy a tilalmak kijátszását célzó ügyletekkel szemben a semmisség és különösen annak következményei érvényesítendőek, de a mértéket itt is be kell tartanunk.

JOGALKOTÁS.

Uj jogszabályok.

Gazdasági cselédek szolgálati idejének meghosszabítása. A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907: XLV. t.-c. 7. §-a szerint a gazdasági cseléddel kötött szerződés, más kikötés hiányában, egy évre szól, sőt az éves szerződést, ha két hónappal a szolgálati idő eltelte előtt egyik fél sem nyilatkoztatja ki azt, hogy a szerződést megújítani nem akarja, ugyanazon feltételekkel még egy évre meghosszabbítottnak kell tekinteni.

Az éves gazdasági cselédek szolgálati idejének rendkívüli meg-